

Geliş Tarihi: 28.02.2025 Kabul Tarihi: 24.04.2025 Yayın Tarihi: 30.06.2025

10.71138/turkav.1649059

Terörizmle Mücadelede Mantık-Caydırıcılık İkilemi*

Arş.Gör. Ömer Furkan DEMİRCİ | 0000-0003-4629-3075 |

omerfurkan.demirci@msu.edu.tr

Milli Savunma Üniversitesi, Kara Harp Okulu Dekanlığı, Askeri Bilimler
Bölümü, Savaş Araştırmaları ABD, Ankara, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/010t24d82>

Öz

Terör örgütleri, faaliyet gösterdikleri zaman ve mekânda değişiklik gösterse de terörizmin devlet ve insan güvenliğine yönelik tehdidi devam etmektedir. Devletler, siyasi çıkarlarına göre terör ve terörizm tanımlarını farklı şekillerde yaparken, mücadele ettikleri örgütler ve benimsedikleri terörizmle mücadele yöntemleri açısından da birbirinden ayrılmaktadır. Politik hedeflerine ulaşmak için terörizmi stratejik bir araç olarak kullanan örgütler, içinde bulundukları mücadele koşulları, ideolojik altyapıları, toplumdan ve diğer devletlerden aldıkları destek doğrultusunda taktik ve tekniklerinde değişiklikler göstermektedir. Mantıklı aktörler olarak değerlendirildiğinde, terör örgütleri gerçekleştirmeyi planladıkları eylemler sonucunda elde edecekleri göreceli kayıpların, kazançtan fazla olup olmadığına yönelik bir maliyet-kazanç analizi yapmaktadır. Bu hesaplamalar sonucunda, eğer beklenen zarar kazancı aşarsa, örgütler saldırılarını gerçekleştirmekten kaçınabilir. Kolluk kuvvetlerinin aldığı aktif ve pasif güvenlik önlemleri, terör örgütlerinin bu kararlarını doğrudan etkilemekte ve kolluk kuvvetlerinin caydırıcılığına önemli katkı sağlamaktadır. Ancak mantık, her ne kadar nesnel bir kavram gibi görülsün de kültürel ve ideolojik faktörlerden etkilenerek değişebilir. Bir grup için mantıksız gelen bir eylem, başka bir grup için son derece rasyonel olabilir. Bu durum, terör örgütlerinin sahip olduğu örgütsel mantığı anlamayı ve onlara yönelik devlet açısından uygun caydırıcı yöntemler geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu çalışma, farklı terör örgütlerinin karar alma süreçlerini analiz ederek, etkili terörle mücadele stratejileri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Literatürde mantık, caydırıcılık ve terörizmle mücadele konuları ele alınsa da farklı terör örgütlerinin eylem yapmalarının nasıl caydırılabileceği konusunda yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu çerçevede, örgütsel ve araçsal yaklaşımlar temel alınarak, belge analizi yöntemiyle güvenlik güçlerinin terör örgütlerine karşı nasıl caydırıcılık oluşturabileceği mantık-caydırıcılık ekseninde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler

Örgütsel Yaklaşım, Araçsal Yaklaşım, Terörizmle Mücadele, Mantık, Caydırıcılık.

* Bu makale, Cumburiyetin 100. Yılında Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadele Sempozyumu’nda sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan “Terörizmle Mücadelede Mantık-Caydırıcılık İkilemi” adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve değiştirilerek üretilmiş hâlidir.

Sub. Date: 28.02.2025

Acc. Date: 24.04.2025

Pub. Date: 30.06.2025

10.71138/turkav.1649059

Logic-Deterrence Dichotomy In Counter-Terrorism

Res.Ast. Ömer Furkan DEMİRCİ | 0000-0003-4629-3075 |omerfurkan.demirci@msu.edu.tr

National Defense University, Turkish Military Academy,

Department of Military Science, Ankara, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/010t24d82>

Abstract

Although terrorist organizations vary in time and space that they operate, the danger of terrorism to state and human security still continues. States differ from each other in their military methods that they use in countering terrorism. Terrorist organizations, which adopt terrorism as a strategic choice to achieve their political goals, differ in their tactics and techniques due to their dynamics of struggle, ideology, and the support they receive from the society and other states. As rational actors, terrorist organizations have been deterred by law enforcement and armed forces in cases where the received losses are greater than the received profit, causing them to halt or postpone their activities. The passive and active precautions that law enforcement forces take plays an important role in decreasing the probability of success of terrorist attack or deterring them altogether. Although it has an objective perception, the phenomenon of rationality or logic can be differentiated among the actors due to cultural and ideological reasons, and an action that seems illogical to one person may fit the logic of another. This requires examining the organizational structure of terrorist organizations and determining deterrent methods in accordance with the organizational logic of these groups. This study aims to grasp the differing logics of terrorist organizations in order to better understand the profit-loss calculations of terrorist organizations and to adopt appropriate counter-terrorist methods. In this study, which will benefit from organizational and instrumental approaches, how terrorist organization can be deterred by the law enforcement and armed forces will be examined based on the deterrence-rationality dichotomy, by using document analysis as a qualitative method.

Keywords

Organizational Approach, Instrumental Approach, Counter-Terrorism, Rationality, Deterrence.

Giriş

Tarih boyunca uygulanmış bir strateji olmasına karşın caydırıcılık 20.yy.da ABD ve SSCB arasında nükleer krizin patlak vermesi ile güvenlik alanının ağırlıklı bir çalışma konusu haline gelmiştir. Caydırıcılık teorisi (a) iletişim kanalları aracılığı ile saldırgan aktörün tehdidi iletmesi, (b) aktörün hasmını caydıracak yeterli kapasiteye sahip olması, (c) hasmın, tehdidin aktör tarafından yerine getirileceğine inanması ve (d) hasmın, yapacağı eylemden elde edeceği göreceli zararın, elde edeceği kardan fazla olduğuna yönelik mantıklı maliyet hesabı yapması olmak üzere 4 temel prensip üzerine kuruludur.¹ Ancak devletler arasındaki güç ilişkilerini açıklamaya yönelik geliştirilmiş olan bu geleneksel caydırıcılık yaklaşımı, devlet dışı aktörlere karşı uygulandığında uyumsuzluklar göstermektedir. Zira devlet dışı aktörler, devletlerden yapıları ve özellikleri gereği birbirinden önemli ölçüde ayrılmaktadır.

Burada karşılaşılan problemlerden birisi ise, terörizmin mantıklı bir eylem olmadığı görüşüdür. Literatürde yaygın bir görüş olmasa dahi toplum tarafından teröristlerin fanatik, aşırı, mantıkdışı, hastalıklı kişiler olarak görülmesi, terörizme yönelik algının bu yönde şekillenmesinde katkı sağlamıştır. Terörizmi açıklamada faydalanılan psiko-patolojik ve psiko-sosyal yaklaşımların da bu görüşün gelişmesinde etkisi vardır. Terör örgütlerini açıklamakta faydalı olan bir diğer iki yaklaşım ise, terörizm uzmanı Martha Crenshaw tarafından belirtilen araçsal ve örgütsel yaklaşımlardır. Araçsal yaklaşım terör örgütlerinin terörizmi stratejik bir araç olarak seçtiğini ve mantıklı birer aktör olduğunu belirtirken, örgütsel yaklaşım örgütün iç dinamiklerinin ve hayatta kalma mücadelesinin örgütün karar alma mekanizmalarını nasıl etkilediğini açıklamaya çalışmaktadır. Bu çalışmada ise mantıklı, ancak bu mantığı örgütsel ve çevresel değişkenlerden etkilenen bir aktör olarak ele alınacak olup, caydırıcılık ile terörist mantık arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılacaktır.

Literatürde caydırıcılık, terörizmle mücadele, mantık üzerine çalışmalar bulunurken, terör örgütlerinin nasıl caydırılacağı konusunda yeterli akademik yazın bulunmamaktadır. “Terörizmle Mücadele”nin askeri boyutuna odaklanan bu makale, caydırıcılık ve terörizmle mücadele literatüründeki önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Çalışma, daha etkili ve verimli bir terörizmle mücadele stratejinin belirlenmesi konusunda fikir sağlayacağı ve bu kapsamda terörizmle mücadeleye katkı sağlayacağı noktasında önem arz etmektedir.

Makalenin sorunsalını terör örgütlerinin nasıl caydırılacağı oluştururken, caydırıcı bir terörizmle mücadele stratejisinin belirlenmesi için terör örgütlerinin ve teröristlerin mantığının anlaşılmasının katkı sağladığı çalışmanın hipotezini oluşturacaktır. Nitel araştırma yöntemlerinden belge analizi yönteminin kullanılacağı çalışmada, literatürde bulunan akademik yazın okunup, derlenip, analiz edildikten sonra anlamlı bir şekilde birleştirilecektir.

Makalenin ilk kısmında terör, terörizm ve terörizmle mücadele kavramları incelenecek olup, müteakip bölümde caydırıcılık ve caydırıcılık türleri ele alınacaktır. Devamında mantığın ne olduğu, mantığın nesnel mi yoksa öznel bir olgu mu olduğu tartışılacak, en son bölümde ise terör örgütlerinin mantığını etkileyen faktörler incelenerek sonuç bölümünde bulgulara ulaşılabilecektir.

1. Terörizm ve Terörizmle Mücadele

Tarihsel süreç içerisinde farklılaşan kullanımı ile beraber terörizm hem devletlerin hem de devlet dışı aktörlerin başvurduğu bir yöntem olmuştur. Terörizm literatürünün en sık yapmış olduğu tartışmalardan birisi ise, terörün ve terörizmin nasıl tanımlanacağı problemidir.

Terör kelimesi, Latince “korkudan titremek” anlamına gelen “tres” kökü ve “terrere” kelimesinden gelmektedir.² Kelimenin sonuna eklenen “-ism” son eki ise, kelimeye sistematiklik katarak, şiddet ya da şiddet tehdidi arayıcılığıyla korkunun sistematik bir şekilde kullanılması anlamına gelmektedir.³ Etimolojik köken Latinceye dayansa da politik bir terim olarak terörün ve terörizmin ilk kullanımı eş anlama gelen bir kelime ile Asurlular tarafından kullanılmıştır.⁴

Aradan geçen dört bin yılın ardından birçok terörizm tanımı ortaya çıkmasına rağmen üzerinde uzlaşılmış bir terörizm tanımı halen bulunmamaktadır. Sosyal olarak inşa edilmiş bir olgu olması itibarı ile

¹ Michael G. Roskin, ve Nicholas O. Berry, “*IR: the New World of International Relations*”, Pearson Education, New Jersey 2015, s.193.

² “Reconstruction: Proto-Indo-European/Tres-,” Wiktionary, https://en.wiktionary.org/wiki/Reconstruction:Proto-Indo-European/tres-#cite_note-1. [Erişim Tarihi: 11.01.2025]

³ Alex P. Schmid, “*The Routledge handbook of terrorism research*”, Routledge, New York 2011, s.41.

⁴ Jonathan Fine, “Political and Philological Origins of the Term ‘Terrorism’ from the Ancient Near East to Our Times”, *Middle Eastern Studies*, C.46, S.2, New York 2010, s.271.

terörizm, aktörlerin onu nasıl tanımlandığı ile doğrudan ilgilidir. Terörizmin ne olduğunu tanımlamak ve bunu diğer paydaşlara kabul ettirmek, sizin terörizm kavramı üzerinde bir iktidar oluşturmanızı, dolayısı ile kimin terörist olup olmadığını belirlemenizi sağlamaktadır.⁵ Öte yandan taşıdığı olumsuz anlam ve ötekileştirici özelliği ile terörizm, güçlü bir kavram olma özelliğine de sahiptir.

Bu kapsamda devletler, şiddet araçları üzerindeki tekellerini korumak, çıkarlarının çatıştığı devlet dışı grupları terörist olarak atfetmek ve çıkarlarının uyuştugu gruplara karşı kuvvet kullanmaktan geri durmak amacıyla birbirinden farklı terörizm tanımları benimsemiş, bu ise uluslararası alanda birbiri ile ortak noktalara sahip olsa dahi önemli noktalarda uyuşmazlık içinde olan birçok terörizm tanımının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Boaz Ganor, bu durumu “Birinin teröristi, ötekinin özgürlük savaşçısı” olarak açıklamıştır.⁶ Öyle ki sınırın bir yanında halkı mezalime uğratanlar, sınırın diğer yanında özgürlük savaşçısı haline gelebiliyordu.⁷

Terörizmi tanımlamada tek bir tanım üzerine uzlaşa sağlanamamış olması, beraberinde farklı yöntemleri de ortaya çıkarmıştır. Bu yöntemlerden birisi Thomas H. Mitchell’in savunduğu, terörizmin ne olduğu değil ne olmadığı üzerinden giden “negatif” yaklaşımdır.⁸ Bir diğer yaklaşım ise, Alan Greene tarafından ortaya atılan, çok tanımlı yaklaşımdır. Her kapıyı açacak bir tanımın olmadığını belirten Greene, dar tanımların insan haklarını korumak adına, geniş tanımların ise askeri gereklilikleri gerçekleştirmek adına kullanılabileceğini belirtmiştir.⁹ Ancak tek tanım yaklaşımı kadar, bu yaklaşımlar da kendi içerisinde problemler barındırmaktadır. Neyin terörizm olmadığı tartışması, neyin olduğu kadar tartışmaya açık bir hususken; birden fazla tanımın benimsendiği yaklaşım teori ve pratikte iki başlık yaratacaktır.

Martha Crenshaw, terörizmin unsurlarını şu şekilde sıralamıştır: (1) politik şiddet eylemi olması, (2) yıkıcı etkiye sahip olması, (3) az kaynak ve insan

⁵ Boaz Ganor, “Defining Terrorism: Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter?,” *Police Practice and Research* 3, no. 4 (2002): 288.

⁶ Ganor, *age*, s.1; Elisabeth Symeonidou-Kastanidou, “Defining Terrorism,” *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, C.12, S.1, Leiden 2004, s.19.

⁷ Sertaç Hami Başeren, “Terrorism with Its Differentiating Aspects”, *Defence Against Terrorism Review*, C.1, S.1, Ankara 2008, s.2.

⁸ Alex P. Schmid, “Terrorism - The Definitional Problem.” *Case Western Reserve Journal of International Law*, C.36, S.2, 2004, s.408–9,

⁹ Alan Greene, “Defining Terrorism: One Size Fits All?” *International and Comparative Law Quarterly*, C.66, S.2, Cambridge 2017, s.431.

gücüne sahip olması, (4) sembolik noktaları ve sivilleri hedef alması, (5) hedef kitle üzerinde psikolojik etki yaratması, (6) sürpriz, şok ve korku uyandırması, (7) hasmın silahlı kuvvetlerini doğrudan hedef almaması, (8) tanınma ve sebeplerini tanıtmaya arzusu, (9) çoğunlukla meskûn mahalde gerçekleştirilmesi ve bombalardan faydalanılması, (10) farklı ideolojilere ve hedeflere hizmet edebiliyor oluşu, (11) uzun dönemde başarılı olmaması sebebi ile bir dönemden sonra araç değil amaç haline gelmesi, (12) çoğunlukla devlet dışı olması ancak devletler tarafından örtük operasyonlar için kullanılabilmesi ve (13) olumsuz anlamı sebebi ile meşruiyet dışı hale getiren bir anlama sahip olmasıdır.¹⁰

Alex Schmid ise 109 farklı terörizm kavramını incelemiş, hangi anlamların hangi oranda bu tanımlar arasında ortak olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Bunlar arasından: (1) şiddetin %83,5, (2) siyasalın %65, (3) korkunun %51, (4) tehdidin %49, (5) psikolojik etkilerin %41,5, (6) hedef kurban ayrımının %37,5, (7) planlı, amaçlı ve sistematik bir taktik oluşunun %32, (8) bir yöntem, taktik ya da strateji oluşunun %30,5, (9) kabul edilmiş sınırlar dışında olduğunun %30, (10) baskının %28, (11) aleniyet olduğunun %21,5, (12), rastgele olduğunun %21, (13) sivilleri hedef aldığı ise %17,5 oranda belirtildiğini ortaya koymuştur.

Crenshaw ve Schmid'in çalışmalarından da görülebileceği üzere, terörizm tanımlarının önemli bir kısmı sivil halka yapılan saldırıları terörizm kapsamına alırken, kolluk ve emniyet kuvvetlerini hedef alan saldırılar çoğunlukla gerilla gruplarına atfedilmesi sebebiyle yapılan tanımların içerisinde nadiren yer bulmaktadır. Öte yandan, istihbarat, kolluk ve emniyet güçleri tarafından devamlı olarak baskı altına alınan terör örgütleri, varlıklarını devam ettirmek adına bu güçlerle mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Terörizm tanımlamasına terörizmin kolluk ve emniyet kuvvetlerini hedef almasını ekleyen akademisyenlerden birisi de O'Boyle'dır. O'Boyle terörizmi:

“Etkisi savaş ve gerilla gruplarından daha az, isyan ve sabotaj gibi eylemlerden ise daha fazla olan; şiddet ya da şiddet tehdidi içeren, doğrudan ya da dolaylı olarak başta askeri, paramilitar ve emniyet güçleri olmak üzere (a) muharip olmayanları, (b) özel mülkü, hedef alan silahlı mücadele taktiği.” olarak tanımlamaktadır. (Alex P. Schmid, "Terrorism - The Definitional Problem." Case Western Reserve Journal of International Law, C.36, S.2, 2004, s.147.)

Bu çalışmada kolluk ve silahlı kuvvetler ile terör örgütlerinin arasındaki silahlı mücadelesi inceleneceğinden, O'Boyle'un söz konusu tanımı,

¹⁰ Schmid, *agm*, s.403.

terörizmin kavramsal çerçevesi olarak ele alınacaktır.

Üzerinde uzlaşa sağlanmış bir kavramın bulunmaması uluslararası alanda kararlı bir terörizmle mücadele politikasının oluşmasının önündeki en önemli engellerden biri olarak görülmüş¹¹, bu kapsamda her devlet birbirinden farklı örgütler ile mücadele etmiştir.

Sistematik bir yöntem olarak terörizm, devletler tarafından yekpare (*whole-of-government*) olarak mücadele edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda sadece askeri alanda mücadele etmek terör örgütleri ile mücadelede yeterli olmayıp, sorunun köküne incek istihbarat, politika, sosyoloji, kültür ve eğitim alanlarında da kapsamlı bir şekilde mücadele edilmelidir. Öyle ki, terör örgütlerinin faaliyetlerinin sona ermesinde terörizme başvurmayı önleyecek siyasi manevralar ve yöntemlerin etkisi %43, önleyici ve cezalandırıcı istihbarat ve kolluk kuvvetleri etkisi %40 olarak belirtilirken, askeri güç kullanımı terör örgütlerinin sona ermesinin %10'unda etkilidir.¹²

Devletlerin askeri anlamda terörizmle mücadele yaklaşımları “karşı-terörizm” (*counterterrorism*) ve “anti-terrorism” (*antiterrorism*) olarak ikiye ayrılmış; karşı terörizm terör örgütlerinin kapasite ve kabiliyetlerinin hedef alınması, anti-terörizmi ise savunma amaçlı terörle mücadele yöntemlerinin uygulaması olarak tanımlamıştır.¹³ Gerek karşı-terörizm gerekse de anti terörizm, terör örgütlerinin imkân ve kabiliyetlerini azaltmaya, öte yandan savunma önlemlerini arttırarak terör örgütlerinin elindeki araç ve yöntemleri etkisiz hale getirmeye çalışmaktadır.

Terörizmle mücadelede kullanılan iki temel yaklaşım ise savunma ve caydırıcılıktır. Savunma, zor araçları arayıcılığı ile düşmanı hedeflerini ele geçirmesinden alıkoymak olarak tanımlanırken aktif ve pasif önlemlerin yanı sıra gerektiğinde terör örgütüne taarruzi operasyonların gerçekleştirilmesini de içermektedir. Taarruzi faaliyetler ise ön alıcı (*pre-emptive*) ve önleyici (*preventive*) olarak ikiye ayrılmaktadır. Ön alıcı saldırılar, gelişen saldırıları durdurmayı ve yok etmeyi hedeflerken; önleyici saldırılar ise terör örgütünün eline var olan saldırı kapasitesinin ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir.¹⁴

¹¹ Boaz Ganor, *age*, s.287.

¹² Seth G. Jones, ve Martin C. Libicki, “*How Terrorist Groups End: Lessons for Countering Al Qa’ida*”, RAND Corporation, California 2008, s.19.

¹³ Cenker K. Demir, “Terörizmle Mücadelede Örgütsel Yaşam Evreleri Yaklaşımı”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C.11, S.22, İstanbul 2015, s.134.

¹⁴ Martha Crenshaw, “Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches,” *Journal of Strategic Studies*, C.10, S.4, Oxford 1987, s.16.

2. Terörizmi Anlamada Faydalı Yaklaşımlar

Terörizmle ve terör örgütleri ile mücadele her ne kadar askeri bir mücadele gibi algılsa da terörizmle etkili bir mücadele onun çıkış sebeplerinin belirlenmesi ve bunların ortadan kaldırılması dâhil birçok disiplinden katkı gerektirmektedir. Terör örgütlerinin ve terörizmin neden ortaya çıktığına yönelik farklı disiplinler birbirinden farklı argümanlar ortaya koymuş, yaklaşım çeşitliliğindeki zenginlik terörizmin farklı yanlarının anlaşılmasında katkı sağlamıştır.

Terör örgütlerinin ve teröristlerin, (a) ekonomik yoksunluğa bağlı bir tepki mi, (b) psikolojik olarak problemlili mi, yoksa (c) mantıklı birer aktör mü oldukları literatürde sıkça tartışılmasına rağmen, göreceli yoksunluk ve psikolojik yaklaşımlar gelişen durumlara cevap sağlayamaması sebebiyle zaman içerisinde önemini yitirmiş, terör örgütlerinin mantıklı birer aktör olduğu literatürde önem kazanmaya başlamıştır.¹⁵

Engelleme-Agresyon (*Frustration-Aggression*) hipotezinden etkilenen Ted Gurr, elde edilmesi planlanan refah seviyesi ile gerçek refah seviyesi arasındaki farkın göreceli yoksunluğa sebep olduğunu, bu göreceli yoksunluğun ise terörizmi de içinde barındıran siyasal şiddet olarak ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Ancak tersini destekleyen örneklerin çok olması sebebi ile bu hipotez zaman içerisinde geçerliliğini kaybetmiştir.¹⁶ Öyle ki, Hamasın intihar bombacılarının arasında önemli sayıda ortalama üstü eğitimden kişiler bulunmaktaydı.¹⁷

Terörizmi açıklamakta faydalanan temel psikolojik yaklaşımlar olan psiko-patolojik ve psiko-sosyal yaklaşımlar teröristlerin psikolojik sorunlara sahip bireyler olduğunu ve bu sebeple terörizme başvurdıklarını açıklamaya çalışmıştır. Psiko-patolojik yaklaşım teröristleri narsist kişilik bozukluğuna sahip, agresif davranışlar sergilemeye meyilli kişiler olarak tanımlamıştır. 1979 ve 2004 yıllarında yapılan çalışmalar ise, teröristler ile psikolojik hastalar arasında davranış açısından benzerlik olsa da hastalık ve terörizm arasındaki ilişkiyi zayıf bulmuştur.

Psiko-sosyal yaklaşım ise bireylerin sosyopat olduğunu ileri sürmüş,

¹⁵ Ogunrotifa Ayodeji Bayo, "Research On Terrorism: An Overview Of Theoretical Perspectives," *Asian Journal Of Research In Social Science & Humanities*, C.2, S.9, Haryana 2012, s.12-13.

¹⁶ Bayo, *agm*, s.14-15.

¹⁷ Bryan Caplan, "Terrorism: The Relevance of the Rational Choice Model," *Public Choice*, C.128, S.1/2, Berlin 2006, s.95.

toplumsal ahlak ve değerler içinde hareket etmemelerinin sebebinin bu olduğunu savunmuştur. Ancak iki yaklaşım da verilerle desteklenememiş, zaman içerisinde popülerliğini yitirmiştir.¹⁸

Terörizmi açıklamada sıkça faydalanan yaklaşımlardan birkaçı ise, Martha Crenshaw'un bahsetmiş olduğu araçsal (*instrumental*) ve örgütsel (*organizational*) yaklaşımlardır. Her ne kadar bu iki yaklaşım birbirinden farklı olsa da birbirlerini destekleyici argümanlara sahiptir. Bu sebeple her ikisini beraber bünyesinde bulunduran çalışmalar, hem terör örgütlerinin iç dinamiklerini hesaba katarken, hem de onların eylemlerini belli bir seviyeye kadar öngörülebilir hale getirmektedir.

Araçsal yaklaşım, (1) terörizmin stratejik bir tercih olduğunu, (2) ortak değerler adına örgütsel hareket edildiğini, (3) hedeflerin kullanılan araçları belirlediği ve sürpriz unsurunun taktik zayıflığı azalttığını, (4) aktörün çevresinde bir değişim amacı içerisinde olduğunu, (5) terör örgütlerinin devletlerin etkilerine karşı tepki oluşturduğunu, (6) artan maliyet ve zaiyatın terörizmi azaltırken, azalan maliyet ve zaiyatın arttırdığını, ve son olarak (7) terörizmin ulaşmayı amaçladığı stratejik hedeflere ulaşamadıkları durumda başarısız olduklarını iddia etmiştir.

Öte yandan örgütsel yaklaşım ise, (1), terör eylemlerinin grup dinamiklerinin yansıması olduğunu, (2) kullanılan araçların ve koyulan hedeflerin örgüt üyeleri tarafından eleştirilebileceğini, (3) liderlerin örgütün oluşmasında önemli bir rolü olduğunu, (4) terör eylemleri için gerekli motivasyonun ideolojik olduğu kadar bireysel olduğunu, (5) dış baskıların grubu konsolide ederken, ödüllendirici tavırların grubun bölünmesini sağlayabileceğini, (6) terör örgütlerinin ise dağıldığı vakit başarısız olduğunu iddia etmiştir.¹⁹

Terör örgütlerinin iç dinamiklerinin anlaşılması adına örgütsel yaklaşım önemli bir girdi sağlarken, araçsal yaklaşım terör örgütlerinin hedeflerine ulaşmak adına nasıl mantıklı davranacağına yönelik ipuçları sağlamaktadır. Bu çalışmada bu iki yaklaşım, terör örgütlerinin mantıklarını ve kararlarını anlamada birbirini destekler şekilde kullanılacaktır.

Bu kapsamda, terör örgütlerinin terörizmi stratejik bir araç olarak kullandığı, kâr zarar hesaplaması yaptığı, hedeflerine ulaşmak istediği ancak koyulan stratejik hedeflerin ulaşılması zor olması sebebi ile hayatta kalmanın

¹⁸ Bayo, *agm*, s.13.

¹⁹ Crenshaw, *agm*, s.27.

örgütün ilk dönemlerinde temel hedeflerden birisini oluşturacağı, örgütün kullandığı araçlarda ve aldığı kadarlarda terör örgütlerinin iç dinamiklerinin etkili olduğu varsayımı üzerinden hareket edilecektir.

3. Caydırıcılık

İngilizce caydırıcılık anlamına gelen “*deterrence*”, terör kelimesi ile aynı Latince kökten “*tres-*” kökünden gelmektedir. Korkmak ve korkudan titremek anlamına gelen kökün önüne gelen “*de-*” öneki ise “uzak tutma/durma” anlamına gelmektedir.²⁰ Bu kapsamda, etimolojik olarak incelendiğinde caydırıcılık, korku ile uzaklaştırma/ uzak tutma anlamlarına geldiği, bu anlamın ile günümüzde kullanılan anlamı açıklamakta yeterli olduğu görülebilmektedir.

Temel anlamda caydırıcılık, bir aktörün eylemi sonucunda elde edeceği zararın, hedeflenen karı aşması sebebi ile eylemi gerçekleştirmekten imtina etmesidir.²¹ Merriam-Webster’a göre caydırıcılık “bir saldırıyı yıldırmak adına elde askeri gücün bulundurulması” olarak tanımlarken²², TDK kavramı “bir saldırganlığı önlemek ve engellemek için önlem alma işi” olarak tanımlamaktadır.²³ Bilal Karabulut ise caydırıcılığı bir aktörü yapmayı planladığı eylemi gerçekleştirmeden evvel durdurma yeteneği olarak tanımlamıştır.²⁴ Ne olduğuna yönelik tanımlamaların sıklıkla birbirine benzemesi sebebi ile oturmuş bir kavram olarak görülen caydırıcılık, bu açıdan sosyal bilimdeki devamlı olarak tartışılan kavramlardan da ayrılmaktadır.²⁵

Tarih boyunca başvurulan bir yöntem olmasına karşın caydırıcılığın literatürde dikkatleri çekmesi, SSCB ve ABD arasında gerçekleşen nükleer krizi kontrol etme ve olası bir nükleer savaşın ortaya çıkmasını engelleme girişimi olmuştur. O zamana dek savaşlarını kazanmak adına kurulan ordular, savaşı durdurmaya odaklanmış, olası bir savaşta her iki tarafın da yıkıma

²⁰ Stephan De Spiegeleire, *Reimagining Deterrence: Towards Strategic (Dis)Suation Design*, Hague Centre for Strategic Studies, Hague 2019, s.19.

²¹ James H. Lebovic, *Detering International Terrorism and Rogue States: US National Security Policy after 9/11*, Routledge, New York 2007, s.2.

²² “Deterrence”, Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/deterrence>, [Erişim Tarihi: 09.01.2022]

²³ Caydırıcılık, *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, <https://sozluk.gov.tr/>, [Erişim Tarihi: 09.01.2022]

²⁴ Bilal Karabulut, “Güvenlik: Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek”, Barış Kitap, Ankara 2015, s.16.

²⁵ Hakan Mehmetcik, “21. Yüzyıl için Caydırıcılık: Teori ve Pratikte Neler Değişti?”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C.11, S.22, İstanbul 2015, s.32.

uğrayacağına yönelik kuvvetli görüş (Mutually Assured Destruction), caydırıcılığın popülarite kazanmasına olanak sağlamıştır.²⁶ Ancak kavram soğuk savaşın sona ermesi, SSCB'nin dağılması ve nükleer silahların kontrol alınması ile beraber popülarliğini kaybetmiş beraberinde bu alanda yapılan çalışmalar azalmıştır.

Caydırıcılık dört temel koşul üzerine inşa edilmektedir, bunlar;

1. İletişim kanalları arayıcılığı ile saldırının haberinin alınması ve saldırgan aktörün tehdidi iletmesi
2. Aktörün hasmını caydıracak yeterli kapasiteye sahip olması,
3. Hasmin, tehdidin aktör tarafından yerine getirileceğine inanması,
4. Hasmin, yapacağı eylemden elde edeceği göreceli zararın, elde edeceği kardan fazla olduğuna yönelik mantıklı maliyet hesabı yapmasıdır.²⁷

Savunanın caydırmak için yeterli kapasitede olması caydırıcılığın inandırıcılığı için önemli olsa da kapasitesi olmadığı durumlarda hasmını buna ikna etmesi, beraberinde tehdit inandırıcı ise, saldırgan caydırılacaktır. Bu kapsamda caydırıcılık için inandırıcılık, karşı tarafın mantıklı bir aktör olduğunun varsayımının ardından caydırıcılığın ikinci en önemli unsurudur.

Caydırıcılık temelde (a) cezalandırma yoluyla caydırıcılık ve (b) inkâr yoluyla caydırıcılık olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İnkâr ya da yadsıma (*denial*) yolu ile caydırıcılık, temelde hasmin başarılı olmasını ve elindeki kapasiteden verimli bir şekilde faydalanmasını zorlamaya/engellemeye yönelik bir yaklaşımdır. Bu yolla, saldırıların maliyeti arttırılarak ve başarı şansı azaltılarak olası bir saldırı caydırılmaya çalışılır. Cezalandırma yolu ile caydırıcılık (*punishment*) ise, saldırganın istenmeyen bir eylemi gerçekleştirmesi üzerine farklı yollar ile korkutularak ve cezalandırılarak, o eylemden elde etmeyi amaçladığı faydanın boyutunu aşan cezalar ile o eylemi yapmayı engellemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda inkâr/yadsıma umutsuzluğu aşılarken, cezalandırma korku aşılacaktır.²⁸ Öte yandan, terör örgütlerinin başarılı saldırılar gerçekleştirmesine engel olmak, aynı zamanda onları

²⁶ Spiegleire, *agm*, s.25.

²⁷ Roskin ve Berry, *age*, s.193.

²⁸ Emre Gündoğdu, “Uluslararası İlişkilerde Caydırma Teorisi”. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, C.4, S.2, İstanbul 2016, s.6; Mazarr, Michael J. Understanding Deterrence, RAND Corporation, California 2018, s.2; Robert F. Trager ve Dessislava P. Zagorcheva, “Deterring Terrorism: It Can Be Done” *International Security*, C.30, S.3, Massachusetts 2006, s.90.

cezalandırmanın da bir yoludur.²⁹ Bu açıdan yadsıma ve cezalandırma arayıcılığı ile caydırma birbirine benzer özellikler de göstermektedir.

Caydırıcılık, kısa dönemde etki yaratmaya yönelik bir strateji olup, uzun dönemde aktörlerin eylemlerine bağlı olarak geçerliliğini yitirmektedir.³⁰ Caydırıcılığın yitirilmesindeki önemli sebeplerden birisi de mantıklı birer aktör olarak hasmın kar-zarar dengesini kendi lehine çevirici kararlarda bulunması ve var olan dezavantajını zaman içerisinde azaltması gösterilebilir. Peki, caydırıcılığın temel ön şartlarından birisi olan “mantık” herkes için geçerli midir? Mantık nesnel bir olgu mudur?

4. Mantık

Mantık ya da mantıklı olmak, belirlenen hedeflere ulaşmak adına uygun davranışların tercih edilmesi³¹ ya da davranışların, değerlerin ve önceliklerin akılcıca seçilmesi³² olarak tanımlanmaktadır. En basit tanımı ile mantıklı bir aktörün, belirli bir hedefe ulaşmak için elinde bulunan seçeneklerden kazancını maksimize ederken zararını minimize edecek olanı kararı vermek olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda mantıklı (rasyonel) bir aktörün, kendi değerleri, öncelikleri ve değerleri göz önüne alındığında, kendisini hedefe götürecek en uygun yolu (ya da aracı) seçmesi beklenmektedir.

Bir kişinin alışık olmadığı, yabancı olduğu, ya da kendisine garip gelen bir davranış ile karşılaştığında ilk yaptığı hareket, bunu mantık dışı olarak adlandırmaktır. Zira kültürün, ideolojinin, normların, yaşam koşullarının bir ürünü olarak toplum tarafından inşa edilen mantık, bu çerçevenin dışında bulunan bir olgu ile karşılaştığında bunu yadsımakta, var olan mantığına oturtamamaktadır. Ancak bu, diğer aktörün yapmış olduğu eylemi daha az mantıklı yapmamaktadır. Primitif insanların büyüye inanması ve yağmurun yağması için yağmur dansına çıkması örneklerini veren Levy-Bruch, bu insanların dönemin şartlarına göre mantıklı davrandıklarını, onların bu hareketlerini mantıksız kılanın tarihsel süreç içerisinde değişen mantık olgusunun olduğunu belirtir.³³

Weber mantığı, politik, dini ve ahlaki standartlardan etkilenen temel

²⁹ Lebovic, *agm*, s.15.

³⁰ Lebovic, *agm*, s.6.

³¹ Raymond Boudon, “Subjective Rationality and the Explanation of Social Behavior.” *Rationality and Society*, C.1, S.2, New York 1989, s.173.

³² Abdullah Halabi, “The Factors That Effect on Rational Decision Making.” *International Journal of Applied Research*, C.5, S.6, Delhi 2019, s.367.

³³ Boudon, *agm*, s.177-181.

mantık ve hedefe ulaşmak adına kar-zarar hesaplaması yapılarak araçların uygun bir şekilde seçilmesinden etkilenen formel mantık olarak ikiye ayrılmaktadır. Bir bütün olarak ele alındığında bu ayrım mantığın toplumsal değişkenlerden etkilendiğini ve etkilenen bu mantığın aktörlerin hedeflerine en iyi şekilde ulaşmak için kullanıldığını belirtmektedir. Bir diğer mantık türü, sınırlı mantık (*bounded rationality*) ise, aktörün elindeki seçeneklerin az olduğu ya da olmadığı durumlarda, kendisini asgari düzeyde tatmin eden ilk seçeneği seçeceği üzerine kuruludur.³⁴ Terörist örgütlerdeki mantığın önemli bir kısmı da bu kategoriye girmektedir, zira örgütsel dinamikler ile şekillenen ve hedeflerine ulaşmak isterken kar zarar hesaplaması yapılmasını sağlayan terörist mantığı, eldeki seçeneklerin sınırlı olmasından dolayı sınırlı mantık olarak ele alınacaktır. Bu ise literatürdeki, “teröristler tamamen mantıklı mıdır” sorusuna uygun bir yanıt olacaktır.

Mantığın toplumsal değişkenlere bağlı olarak şekillenmesi ve tıpkı terörizm tanımı gibi bir kişiye mantıklı olarak görünen bir kararın bir başkasına “mantıksız” görünmesi, “mantık” olgusunun evrensel olsa dahi nesnel olmadığını, bakış açısına göre öznellik kazandığını göstermektedir.

Ancak terör örgütleri çoğu zaman mantıkdışı aktörler olarak ele alınmış, bu ise etkili bir terörizmle mücadele stratejisinin belirlenmesinin önündeki engellerden birisi olmuştur,³⁵ zira mantıklı davranış, caydırıcılığın ve bir aktörü yapılması istenmeyen bir eylemden uzak tutmanın önkoşulu olarak ele alınmış, bunun olmadığı durumda bu iki yöntem de nafile olacaktır.

Devletler, haydut devletleri ve teröristleri mantıklı birer aktör olarak ele almaktan başka pek bir şansı yoktur. Zira böyle bir durumda düşmanın öngörülemez ve dolayısıyla önlenemez oluşu, bu tehditlere yönelik caydırma veya savunma stratejilerinin de oluşmasına engel olacaktır.³⁶

Mantıklı birer aktör olarak terör örgütlerinin sahip olduğu karar verme dinamikleri göz önüne alındığında ideolojileri, içinde bulundukları toplum, lider kadronun tutumu, örgüt içi dinamikler, diğer örgütlerle ilişkiler, eldeki kaynaklara göre şekillenmektedir.

5. Mantık-Caydırıcılık İkileminde Terör Örgütlerini Caydırmak

ABD Başkanı Bush, 2002 yılında “Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi”nde geleneksel caydırıcılık stratejilerinin masumları hedef alan intihar saldırılarına

³⁴ Halabi, *agm*, s.367.

³⁵ Miller, *agm*, s.132.

³⁶ Lebovic, *agm*, s.20.

karşı işe yaramayacağını öne sürmüştür.³⁷ Bu tartışma beraberinde terör örgütlerinin nasıl caydırılacağı sorusunu gündeme getirmiş, mantıklı birer aktör olarak terör örgütlerinin doğrudan hedef alınarak mı yoksa onları destekleyen devletlerin veya toplumların hedef alınması arayıcılığıyla mı caydırılabileceği tartışılmıştır³⁸

Libya'nın ekonomik yaptırımlar sonrasında terör örgütlerine desteğini kesmesi ve Taliban yönetiminin ABD işgali tehlikesine karşı El-Kaide saldırılarını sınırlandırma çabası terör örgütlerinin destekleyen devletleri cezalandırmak ya da caydırmak arayıcılığı ile terör örgütlerinin etkinliklerinin azaltılabileceğine örnek olarak sunulabilir.³⁹ Ancak bu yöntem, birçok devletten destek alan ya da herhangi bir devletin desteğine bağlı olmaksızın hareket eden teröristleri caydırmayacaktır.

Desteğini halktan alan bir terör örgütünün halk ile olan bağlantısını kesmeye yönelik girişimler, terör örgütünün hayati kaynaklarını sınırlaması açısından caydırıcı bir etkiye sahip olabilir. Terör örgütleri kar-zarar hesaplaması yapan mantıklı birer aktör olarak ele alındığında, tehdidin inandırıcı olması durumunda tıpkı devletler gibi terör örgütlerinin caydırılabileceği ortaya çıkmaktadır. Peki terör örgütlerin mantığını şekillendiren değişkenler nelerdir? Bir terör örgütünün örgütsel yapısı (örgüt nasıl yapılanıyor), iletişim yapısı (kim kimle iletişim kuruyor, bilgi aktarımı nasıl gerçekleşiyor), örgütsel kültürü, değerleri, faaliyet gösterdikleri bölge birbirinden farklılaşmaktadır. Tüm bu değişkenler ise terör örgütlerinin nasıl hareket ettiğini ve çevrelerindeki dünyayı nasıl algıladıklarını şekillendirmektedir.⁴⁰

5.1. Örgütsel Yapı

Terör örgütlerinde karar sadece lider kadroda alınmayıp, orta ve alt seviyede de alınabilmektedir. Bu sebeple tek bir seviyeyi caydırmak üzerine kurulan bir strateji, diğer karar alıcı seviyelerini caydırmayabilir. Caydırıcılık, uyumun yüksek olduğu hiyerarşik terör örgütlerinde etkili iken, fraksiyonlara ayrılmış ya da bireysel inisiyatifin yüksek olduğu gruplarda yeterince başarılı olamamıştır.⁴¹ Zira lider kadronun caydırılması durumunda hiyerarşik yapısı

³⁷ George W. Bush. National Security Strategy. Washington DC: White House, 2002.

³⁸ Lebovic, *agm*, s.104.

³⁹ Lebovic, *agm*, s.117-118.

⁴⁰ Adam Dolnik, *Understanding Terrorist Innovation: Technology, Tactics and Global Trends*, Routledge, New York 2007, s.17-18.

⁴¹ Mustafa Coşar Ünal ve Petra Cafnik Uludağ, "Eradicating Terrorism in Asymmetric

ve uyumu güçlü örgütler faaliyetlerini durdurur ya da ertelerken, farklı gruplardan oluşan terör örgütlerinin içinde lider kadroya yönelik oluşan memnuniyetsiz tutum, bu grupların örgütten ayrılmasına, farklı bir isim altında faaliyetlerini devam etmesine neden olabilir.

İdeolojik, maddi, dini, politik sebeplerle örgüt içi farklılaşmalar bu bölünmenin ve caydırıcılığın başarılı olmamasının önemli sebeplerindendir. Ancak Filipinler'in Moro İslami Kurtuluş Cephesi (Moro Islamic Liberation Front – MILF) terör örgütünün El-Kaide ile olan bağıni kesmeye yönelik mücadele yöntemleri grup seviyesinde başarılı olurken, birey seviyesinde başarılı olamamıştır. Bunun neticesinden bireyler Ebu Seyyaf Örgütü (Abu Sayyaf Group – ASG) ve İslam Cemaati (Jemaah Islamiyah – JI) adlı gruplar altında örgütten ayrılarak terörizme devam etmişlerdir.⁴²

2016'da yapılan bir araştırmaya göre, bireyler gruplara göre daha zor caydırılmaktadır.⁴³ Aynı zamanda daha büyük bir gruba fayda sağlayacağı inancı sebebi ile bazı teröristlerin kendi benliklerini bastırarak özgeci bir tutum sergilediği görülmektedir. Örgütün, lider kadronun ve örgüt içerisindeki küçük grupların caydırıldığı, ancak tabandaki teröristlerin caydırılmadığı durumlar, teröristlerin birey olarak inisiyatif almalarına ve yalnız kurt eylemlerinin gerçekleşmesi ihtimalini arttırmaktadır. Bu sebeple örgütü, lider kadroyu ve küçük grupları caydırmak yeterli olmayıp, birey seviyesinde teröristlerin de caydırılması gerekmektedir.

Örgütün, liderlerin, karar alıcı grupların ve bireylerin her birinin caydırılmaması, ilgili örgüt tarafından saldırı tehdidini azalsa dahi, tam olarak ortadan kaldırmayacaktır. Eğer tüm bu aktörler aynı hedefe, benlik olgusuna, değerlere, düşüncelere sahipse, tek bir teröristle mücadele yöntemi başarılı olabilirken, farklılaşan değerler ve çıkarlar beraberinde farklılaşan seviyelerde ve şekillerde caydırıcılık stratejileri gerektirmektedir.⁴⁴

Bu hususta terör örgütünün ağırlık merkezinin belirlenmesi, ilgili örgütle mücadele etmekte fayda sağlayabilir. Örneğin, Japonya'da faaliyet gösteren Aum Shinrikyo örgütü, apolitik hedeflere sahip megaloman bir lider olan

Conflict: The Role and Essence of Military Deterrence”, *Terrorism and Political Violence*, New York 2020, s.5.

⁴² Miller Gregory D. Miller, “Terrorist Decision Making and the Deterrence Problem.” *Studies in Conflict & Terrorism*, C.36, S.2, New York 2013, s.133.

⁴³ Theodore C. Hailes ve John P. Geis, “Deterring Emergent Technologies,” *Strategic Studies Quarterly*, C.10, S.3, Alabama 2016, s.61.

⁴⁴ Miller, *agm*, s.136-138.

Asahara etrafında örgütlenmişti.⁴⁵ Ağırlık merkezini liderin oluşturduğu bu örgüt, liderin yakalanmasının ardından dağılmıştır.

5.2. Motivasyon

Morgan, saldırganın motivasyonunun caydırılabilirliği için önemli bir faktör olduğunu belirtmiş, yüksek motivasyona sahip aktörleri caydırmanın düşük motivasyona sahip aktörlere göre daha zor olduğunu ileri sürmüştür.⁴⁶

Yüksek motivasyona sahip ve özgeci (*alturist*) teröristlerin gerçekleştirdiği saldırıları caydırmak, benliğe önem veren ve hayatta kalmayı hedefleyen bir teröristi caydırmak kadar kolay olmayabilir. Miller, buna örnek olarak, çocuğu hasta olan bir ebeveynin, yakalanma riski dahi olsa ilaç çalmasını bu kapsamda değerlendirmektedir. Hırsızlık, tasvip edilmeyen bir davranış olmasına karşın, ebeveyn için mantıklı bir eylem haline gelmiştir ve onu caydırmak için konulan kameralar, alarmlar, hukuki cezalar yeterli değildir. Benzer bir şekilde ölümü cennete gitmenin bir aracı olarak gören bir radikal terörist, herhangi bir cezalandırma yoluyla caydırma yöntemi ile caydırılamayabilir. Örneğin, Hizbullah, intihar saldırısı gerçekleştiren teröristlerin ailelerine yüklü miktarda para verirken, çevrelerine iş imkânı ve koruma sağlamaktaydı.⁴⁷ Bunun sonucunda bazı teröristler, kendi mantıklarına uyacak bir şekilde, ailelerine destek olmak ve rahat yaşamalarını sağlamak için intihar bombacılığını seçmekteydi. Yüksek motivasyon ve bağlılık modern öncesi dönemde de teröristlerin mantığını şekillendirmiştir. Öyle ki, Haşhaşiler hedeflerini öldürdükten sonra olay yerinden kaçmamış, hatta kaçmak utanç duyurucu bir hareket olarak görülmüştür.⁴⁸

Terörist eylemi gerçekleştirecek olan teröristlerin motivasyonunun düşük olması, hedefe ulaşmaktan ziyade bireysel çıkarları önceleyeceğinden saldırının başarısını düşürecek önlemlerin alınması ve saldırının gerçekleşmesi durumunda gerekli cezai işlemlerin uygulanması ile

⁴⁵ Andrea A. Nehorayoff, Benjamin Ash, ve Daniel S. Smith, "Aum Shinrikyo's Nuclear and Chemical Weapons Development Efforts," *Journal of Strategic Security*, C.9, S.1, Florida 2016, s.42.

⁴⁶ Morgan, *Deterrence Now*, Cambridge University Press, Cambridge 2003, s.165.

⁴⁷ Kim Cragin ve Sara A. Daly, "The Dynamic Terrorist Threat: An Assessment of Group Motivations and Capabilities in a Changing World", RAND Corporation, California 2004, s.56; Miller, *agm*, s.135.

⁴⁸ David C. Rapoport, "Fear and Trembling: Terrorism in Three Religious Traditions," *American Political Science Review*, C.78, S.3, Cambridge 1983, s.665; Alexander Spencer, "Questioning the Concept of the 'New Terrorism,'" *Journal of Peace Conflict & Development*, S.8, Bradford 2006, s.20–21.

caydırılabilmektedir.

5.3. İdeoloji

İdeoloji, terör örgütlerinin hedeflerini, amaçlarını ve araçlarını belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Belli bir ideolojisi olan örgütler yine belli bir hedef doğrultusunda çaba göstermektedir. Ancak ideolojik çerçevesi tam oturmamış örgütler, hedeflerini ve araçlarını belirlemede zorluk çekmektedir. Bu yüzden ideoloji, terör örgütlerinin mantıklarının belirlenmesinde ve buna bağlı olarak caydırıcılığın oluşturulmasında önem arz etmektedir.

İrlanda Cumhuriyet Ordusu ya da bilinen ismi ile “*Irish Republican Army*” (IRA) toplumsal kimliklerini oluşturan Katolik inancından önemli ölçüde etkilenmiştir. Öyle ki, bomba yapımında kullanılan kimyasalların bombanın plastiğini erittiği fark edilmesi üzerine, örgütünün bomba geliştirme ve hazırlamadan sorumlu üyeleri kalın olması sebebi ile prezervatif kullanımının problemi ortadan kaldırdığını fark etmiş, IRA üyelerine evlerinde bolca prezervatif bulundurmalarını söylemiştir. Ancak IRA üyeleri, evde çok fazla prezervatif bulundurmanın Katolik değerlere uymayacağını ve bunun eşlerine ve annelerine saygısızlık olarak algılanacağını belirterek bu isteği reddetmiştir.⁴⁹ Benzer bir şekilde, IRA’nın devamı olarak ortaya çıkan PIRA, açlık grevi gibi bireyin kendisini kurban etmesi üzerine kurulu bir yöntemi kabul etse de, intihar bombacılığını kabul etmemiştir.⁵⁰ IRA’nın bu yöntemi benimsememesinde terörist eylemlerde üyelerinin güvenliği sağlama, sivillere zarar vermeme, gereksiz acıya neden olmama, dini değerlere uymama gibi neden olduğu belirtilebilirken⁵¹, örgütsel mantıkları Katolik inancından, içinde bulundukları toplumdan ve ulaşmak istedikleri hedeften doğrudan etkilenmiştir.

Öte yandan, dönemin El Kaide lideri Usame Bin Ladin Bakara suresinin 194.ayetine atıf yaparak “*Şu halde kim size saldırırsa, onun saldırısının dengiyle siz de ona saldırın*” demiş, Müslüman halkın mezaliminden sorumlu tuttuğu Batılı devletlere karşı sivil ve asker gözetmeksizin saldırılar gerçekleştirmeyi,

⁴⁹ A. R. Oppenheimer, “*IRA, the Bombs and the Bullets: A History of Deadly Ingenuity*”, Irish Academic Press, Dublin 2008, s.202.

⁵⁰ Mia Bloom and John Horgan, "Missing Their Mark: The IRA's Proxy Bomb Campaign", Social Research: An International Quarterly, C.75, S.2, Maryland 2008, s.581.

⁵¹ Michael C. Horowitz, “Nonstate Actors and the Diffusion of Innovations: The Case of Suicide Terrorism.” *International Organization*, C.64, S.1, Cambridge 2010, s.56.

ideoloji bağlamında dini referans üzerinden kendi mantıklarına uyarlamıştır.⁵² Yüksek bir dini motivasyon ile hareket eden teröristler, sivil hassasiyet, toplum baskısı, politik çıkar gibi sınırlandırıcı değişkenlerden muaf olarak saldırılarını artan şiddetle gerçekleştirmiştir.

IRA örneğinde terör örgütleri hem yadsıma hem de cezalandırma yöntemi ile caydırılabilirken, El Kaide örneğinde terör örgütleri sadece yadsıma, yani terörist saldırıların başarı olasılığını düşürerek saldırı yapmalarını mantıksız hale getirme üzerinden caydırılabilmektedir. Cezalandırma, her ne kadar terörist kabiliyet ve kapasitelerini yok etmede etkili bir yöntem olarak kullanılabilse de teröristler için caydırıcılığı, beklenildiği düzeyde olmayabilir.

5.4. Halk ve Devlet Desteği

Halkın terör örgütlerine lojistik, mühimmat, kalacak yer, istihbarat, karşı olmama, sempati besleme vb. gibi aktif ve pasif destek sağlaması ya da terör örgütünün halkın desteğini almaya çabalaması, halkın terör örgütleri tarafından hedef alınmasının önündeki sınırlayıcılardan birisidir.⁵³ Bu iki örnekte dikkat çeken bir diğer husus ise, hedef seçiminde IRA'nın sivilleri hedef almamaya çalışırken, El Kaide'nin kısas dâhilinde düşman olduğu müddetçe hedef ayrımı yapmamasıdır. Halk desteğini kaybetmemeye çalışan IRA, sadece kendi üyelerinin hayatını değil aynı zamanda sivillerin de hayatını ve mal varlığını dikkate almıştır.

Terör örgütlerinin güç, para, liderlik, tanınırlık gibi sebeplerle girmiş oldukları mücadeleler, beraberinde farklı terörist taktiklerin ortaya çıkmasına ve mantık algılarının değişmesine neden olabilir. Grup içi, gruplar arası ve kolluk kuvvetleri ile olmak üzere terör örgütleri üç farklı mücadele içine girmektedir.⁵⁴ Mücadelenin birimi şiddettir ve giderek artan mücadele beraberinde terör örgütlerinin de artan bir şekilde şiddet kullanmasını, bu sayede caydırmanın daha da zorlaşmasına neden olmaktadır.⁵⁵ Örneğin Mia Bloom, intihar bombacılığını, terör örgütleri açısından bu ikili mücadelelerde

⁵² Charlie Winter, Shiraz Maher, and Aymenn Jawad, “*Understanding Salafi - Jihadist Attitudes Towards Innovation*”, International Center for the Study of Radicalization and Political Violence (ICSR), Londra 2021, s.33.

⁵³ Brian A. Jackson, “Technology Acquisition by Terrorist Groups: Threat Assessment Informed by Lessons from Private Sector Technology Adoption.” *Studies in Conflict & Terrorism*, C.24, S.3, New York 2001, s.191.

⁵⁴ Andrew Silke ve Anastasia Filippidou, “What Drives Terrorist Innovation? Lessons from Black September and Munich 1972,” *Security Journal*, C.33, S.2, Londra 2019, s.9.

⁵⁵ Carolin Goerzig, “Terrorist Learning in Context—the Case of Al Qaeda in the Islamic Maghreb,” *Critical Studies on Terrorism*, C.12, S.4, New York 2019, s.5.

dikkati üzerine çekmek, zaiyatı arttırmak, diğer grupları oyun dışı bırakmak adına mantıklı bir karar olduğunu belirtmektedir.⁵⁶

5.5. Problem Çözme Becerisi

Terörist saldırıların yadsıma yolu ile caydırıcılık sonucunda giderek daha az başarılı olması beraberinde var olan problemlere karşı yeni çözümler üretme ihtiyacı ortaya çıkaracaktır. Bruce Hoffman, bu durumu terörle mücadele güçleri ile teröristlerin birbirini devamlı olarak yeni yollar aramaya iten bir süreç olarak görmektedir.⁵⁷ Etkin caydırıcı stratejilerine karşı çözüm bulamayanlar ve bu mücadelede geriye düşen aktörler tarih sahnesinden silinirken, başarılı bir şekilde yeni taktik ve teknikler bulan örgütler ise hayatta kalmaya devam etmektedir.

Bu kapsamda kar-zarar dengesini lehlerine değiştirmek, karşılaşılan engelleyici ve cezalandırıcı caydırıcılık problemlerini çözmek, terör örgütlerinin hayatta kalabilmesi için önem arz etmektedir. Destekler bir şekilde Gill, terör örgütlerinin karşılaştıkları problemler karşısında hayatta kalabilmek adına yeni yöntem ve taktikler bulma arayışına girdiğini belirtmiştir.⁵⁸ Buna örnek olarak, Margaret Thatcher'ın Brighton'daki partisini hedef alan bombalı saldırıda güvenlik güçleri, PIRA'nın yerleştirmiş olduğu bombaların elektro sinyal arayıcılığı ile patlatılmasını engellemek adına jammer, yerleştirilen patlayıcıların kokusunu bulması amacıyla bomba köpekleri getirmiştir. Var olan yadsıyıcı (*denial*) caydırma yöntemleri başarılı olamamış, PIRA kokusu bulunmayan semtex patlayıcıları zaman ayarlı olarak patlamadan ve güvenlik önlemlerinin alınmasından çok önce hazırlayıp yerleştirmiştir.⁵⁹ Bu sayede kar-zarar denkleminde ibre PIRA'ya dönmüştür. Benzer bir şekilde Dünya Özgürleştirme Cephesi (Earth Liberation Front – ELF) adlı çevreci terörist örgüt oduncuların ağaçları kesmeye çalıştığında testerelerinin bozulması amaçlı ağaçlara çiviler çakmış, terör örgütünün bu taktiğinin hedefine ulaşmaması adına oduncuların metal dedektörleri

⁵⁶ Horowitz, *agm*, s.38.

⁵⁷ Hoffman, “*Inside Terrorism: Revised and Expanded Edition*”, Columbia University Press, New York 2006, s.252.

⁵⁸ Goerzig, *agm*, s.6.

⁵⁹ Maria J. Rasmussen ve Mohammed M. Hafez, ed, “*Terrorist Innovations in Weapons of Mass Effect: Preconditions, Causes, and Predictive Indicators*”, Defense Threat Reduction Agency, Vancouver 2010, s.15–16; Brian A. Jackson, *Aptitude for Destruction: Volume 2 – Case Studies of Organizational Learning in Five Terrorist Groups*. RAND Corporation, California 2005, s.99–104.; Jackson, “Technology Acquisition by Terrorist Groups: Threat Assessment Informed by Lessons from Private Sector Technology Adoption,” s.188.

kullanması üzerine teröristler sert plastikten üretilen çiviler kullanmaya başlamıştır.⁶⁰

5.6. Faaliyet Gösterdikleri Bölge

Terör örgütlerinin hareket alanı da mantıklarını şekillendiren bir değişkendir. Meskûn mahalde faaliyet gösteren bir terör örgütü ile kırsalda faaliyet gösteren bir terör örgütü, taktik, araç ve hedeflerinde farklılık gösterecektir.⁶¹ Kırsalda faaliyet gösteren terör örgütleri için S/İHA gibi alan hâkimiyeti sağlayan araçlar caydırıcılık sağlarken, meskûn mahalde güvenlik kameraları ve kolluk kuvvetlerinin fiziksel varlığı caydırıcı etki yaratmaktadır.

5.7. Kaynak

Mantıklı birer aktör olarak terör örgütleri ellerinde bulunan kaynakları terörist eylemler gerçekleştirmek için akıllıca kullanmaları gerekmektedir. Yiyecek, kalacak yer, para, propaganda araçları gibi kaynaklar grubun birlikteliği ve iç dinamizmini korumak amacı ile önem arz ederken; silah, mühimmat, imalathane gibi kalemler ise örgütün saldırı yapma kapasitesini oluşturmaktadır.⁶² Bu sebeple, kaynak açısından güçlü ve zengin terör örgütlerini caydırmak, güçsüz olanlara göre daha zor olacaktır. Terör örgütlerinin kapasite inşa etmesini engelleyecek önleyici saldırılar veyahut finans kaynaklarının örgüte destek sağlamasının engellenmesi, terör örgütlerinin caydırılmasını sağlayabilir. Kaynak açısında zayıflayan örgüt, var olan problem çözüm bulamadığı takdirde eylemlerini devam ettirmekte güçlük yaşarken, örgüt içi birlik ise önemli ölçüde zedeleneyecektir.

Örgütün sahip olduğu kaynaklar türüne göre insan kaynağı ve maddi kaynak olarak ikiye ayrılmaktadır. Maddi kaynaklar para, silah, iletişim araçları, belgeler, kamplar, kalacak yerlerden oluşurken, insan kaynağı örgütün elinde bulunan üyelerin nicelik ve nitelik açısından yeterli ölçüde olması olarak tanımlanmaktadır. Terör örgütleri maddi kaynak elde etmek adına uyuşturucu satmak, insan kaçakçılığı yapmak gibi, adam kaçırmak, silah kaçakçılığı yapmak, haraç kesmek gibi kriminal aktivitelere başvurabilirken, insan kaynağını geliştirmek adına önemli noktalara kalifiye üye ararken, bazı

⁶⁰ Brian A. Jackson, “*Aptitude for Destruction: Volume 1*”, RAND Corporation, California 2005, s.24.

⁶¹ Dolnik, *agm*, 14; Jackson, “*Aptitude for Destruction: Volume 1*”, s.43.

⁶² Walter Enders, Todd Sandler, ve Jon Cauley, “UN Conventions, Technology and Retaliation in the Fight Against Terrorism: An Econometric Evaluation.” *Terrorism and Political Violence*, C.2, New York 1990, s.86; Cragin ve Daly, *age*, s.56.

uzmanlık gerektirmeyen noktalara ise nitelsiz eleman toplamaktadır.⁶³

İnsan kaynağı az olan bir örgütün üyelerinin hedef alınması, olası örgüte adam toplayabilecekleri sosyal ortamlardan uzak tutulmaları, terör örgütlerine karşı etkili bir caydırıcılık sunacaktır. Öte yandan maddi kaynakları az ancak insan kaynağı fazla bir örgüt, bu maddi kaynağı kotarmak adına insan kaynağını daha artan zaiyatlarda faydalanabilir. Öte yandan intihar saldırıları gibi taktiklerde, örgütler uzunca yıllardır örgüt içinde bulunmuş üyelerden ziyade, yeni üyeleri kullanmak isteyebilir. Bu kapsamda terör örgütlerinin kaynaklarının operasyonel mantıklarını nasıl etkilediğini belirlemek, uygun terörizmle mücadele yöntemlerinin belirlenmesinde fayda sağlayacaktır.

Sonuç

Aktörlerin mantıklı olduğu varsayımı üzerinden hareket eden caydırıcılık teorisi, olası algılanan zararın kardan fazla olduğu durumlarda aktörlerin söz konusu eylemi yapmaktan imtina edecekleri üzerine kuruludur. Devletleri caydırmak üzere geliştirilen geleneksel caydırıcılık teorisi, terörizmle mücadelede istenilen etkiyi sağlamamaktadır. Zira devletlerden farklı bir yapıya ve özelliğe sahip bu örgütler, kendilerine uygun bir caydırıcılık stratejisi gerektirmektedir.

Mantık, her ne kadar nesnel bir olgu olarak algılsa da kültürel değerlerin, normların, içinde yaşanan toplumun, coğrafyanın ve dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. Bu çerçevede mantık, evrensel bir olgu olmasına rağmen, öznel bir olgudur. Bu ise caydırıcılığın da her zaman her yerde geçerli olmadığı, söz konusu caydırıcılığın geçerli olması için hasmın mantığının anlaşılması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

Caydırıcılık, cezalandırma ve yadsıma olmak üzere iki temel yaklaşım üzerine kurulmaktadır. Cezalandırma, olası eylemin sonucunda failin misli ile cezalandırılarak yapacağı eylemin ortaya çıkardığı avantajı dezavantaja çevirmeyi amaçlamaktadır. Yadsıma ise hasmın gerçekleştirmeyi düşündüğü eylemi başarılı bir şekilde gerçekleştirmesine mâni olan bir dizi önlemin alınması ile başarı oranının düşmesini ve hasmın için maliyetin artmasını amaçlamaktadır.

Mantıklı birer aktör olarak terör örgütleri de tıpkı devletler gibi caydırılabilmektedir. Ancak devletlerden farklı özelliklere sahip olmaları sebebi ile bu örgütlerin motivasyonları ve mantıklarının incelenerek

⁶³ Dolnik, *agm*, s.19.

anlanması, bu örgütlere karşı etkili terörizmle mücadele politikalarının belirlenmesi için önem arz etmektedir.

Terör örgütleri sadece liderlerden oluşmayıp, örgütler içerisinde küçük gruplar ve üyeler de bulunmaktadır. Bu kapsamda terörizmle mücadele örgüt, lider kadro, küçük gruplar ve bireylerin sadece birisi veyahut birkaçının caydırılması, diğer seviyeleri caydırmayacağından, söz konusu tehdit sadece belli bir oranda engellenecek, tam anlamı ile ortadan kalkmayacaktır. Terör örgütlerine yönelik özel caydırıcılık stratejileri benimsenmeli, bu stratejiler örgütün her bir kademesini caydıracak şekilde planlanmalıdır.

Terör örgütlerinin mantıkları, benimsedikleri ideoloji, sahip oldukları lider, içinde bulundukları toplum, maddi ve insan kaynakları, karşılaştıkları problemler ve faaliyet gösterdikleri bölgeye göre şekillenmektedir. Her terör örgütü bu açıdan birbirinden ayrılmakta, her biri şahsına münhasır özellikler göstermektedir. Devletler bu örgütleri caydırmak adına bu özellikleri göz önünde bulundurmalı, bu çerçevede terörizmle mücadele stratejilerini oluşturarak problem sadece askeri olmakla kalmayıp, yekpare devlet olarak çözmeye çalışmalıdır.

Kaynakça | References

BAŞEREN, Sertaç Hami, “Terrorism with Its Differentiating Aspects”, Defence Against Terrosim Review, C.1, S.1, Ankara 2008, ss.1-11.

BLOOM, Mia, ve John Horgan, "Missing Their Mark: The IRA's Proxy Bomb Campaign", *Social Research: An International Quarterly*, C.75, S.2, Maryland 2008, ss.579-614. <https://dx.doi.org/10.1353/sor.2008.0055>.

BOUDON, Raymond, “Subjective Rationality and the Explanation of Social Behavior.” *Rationality and Society*, C.1, S.2, New York 1989, ss.173-196.

BUSH, George W. National Security Strategy. Washington DC: White House, 2002.

CAPLAN, Bryan, “Terrorism: The Relevance of the Rational Choice Model.” *Public Choice*, C.128, S.1/2, Berlin 2006, ss.91-107. <https://doi.org/10.1007/s11127-006-9046-8>.

CHARLIE, Winter, Shiraz Maher ve Aymenn Jawad al-Tamimi, *Understanding Salafi-Jihadist Attitudes Towards Innovation*, International Center for the Study of Radicalization and Political Violence (ICSR), Londra 2021.

CRAGIN, Kim, ve Sara A. Daly, 'The Dynamic Terrorist Threat: An Assessment of Group Motivations and Capabilities in a Changing World, RAND Corporation, California 2004. <https://doi.org/10.7249/MG246>.

CRENSHAW, Martha, "Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches." *Journal of Strategic Studies*, C.10, S.4, Oxford 1987, ss.13–31. doi:10.1080/01402398708437313.

DEMİR, Cenker Korhan, "Terörizmle Mücadelede Örgütsel Yaşam Evreleri Yaklaşımı". *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C.11, S.22, İstanbul 2015, ss.131-66.

DOLNIK, Adam, *Understanding Terrorist Innovation: Technology, Tactics and Global Trends*, Routledge, New York 2007. <https://doi.org/10.4324/9780203945466>.

ENDERS, Walter, Todd Sandier ve Jon Cauley, "UN Conventions, Technology and Retaliation in the Fight Against Terrorism: An Econometric Evaluation." *Terrorism and Political Violence*, C.2, New York 1990, ss.83-105.

FINE, Jonathan, "Political and Philological Origins of the Term 'Terrorism' from the Ancient Near East to Our Times." *Middle Eastern Studies*, C.46, S.2, New York 2010, ss.271–88. doi:10.1080/00263201003619927.

GANOR, Boaz, "Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?" *Police Practice and Research*, C.9, S.3, New York 2007, ss.268–276. <https://doi.org/10.1080/1561426022000032060>.

GEIS, John P., ve Theodore C. Hailes, "Deterring Emergent Technologies." *Strategic Studies Quarterly*, C.10, S.3, Alabama 2016, ss.47–73. <http://www.jstor.org/stable/26271494>.

GOERZIG, Carolin, "Terrorist Learning in Context – the Case of Al Qaeda in the Islamic Maghreb." *Critical Studies on Terrorism*, C.12, S.4, New York 2019, ss.629–48. doi:10.1080/17539153.2019.1596623.

GREENE, Alan, "Defining Terrorism: One Size Fits All?" *International and Comparative Law Quarterly*, C.66, S.2, Cambridge 2017, ss.411–440. <https://doi.org/10.1017/S0020589317000125>.

GÜNDOĞDU, Emre, "Uluslararası İlişkilerde Caydırma Teorisi". *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, C.4, S.2, İstanbul 2016, ss.1-22.

HALABI, Abdullah, “The Factors That Effect on Rational Decision Making.” *International Journal of Applied Research*, C.5, S.6, Delhi 2019, ss.65-69. <https://doi.org/10.22271/allresearch.2019.v5.i6f.6760>.

HOFFMAN, Bruce, *Inside Terrorism: Revised and Expanded Edition*, Columbia University Press, New York 2006.

HOROWITZ, Michael C., “Nonstate Actors and the Diffusion of Innovations: The Case of Suicide Terrorism.” *International Organization*, C.64, S.1, Cambridge 2010, ss.33-64.

JACKSON, Brian A, “Technology Acquisition by Terrorist Groups: Threat Assessment Informed by Lessons from Private Sector Technology Adoption.” *Studies in Conflict & Terrorism*, C.24, S.3, New York 2001, ss.183-213. doi:10.1080/10576100151130270.

———, Ed., *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, New York 2011. <https://doi.org/10.4324/9780203846459>.

———, et al. *Aptitude for Destruction: Volume 1*. RAND Corporation, California 2005. <https://doi.org/10.7249/MG331>.

———, et al. *Aptitude for Destruction: Volume 2 – Case Studies of Organizational Learning in Five Terrorist Groups*. RAND Corporation, California 2005.

JONES, Seth G, ve Martin C. Libicki, *How Terrorist Groups End: Lessons for Countering Al Qa’ida*, RAND Corporation, California 2008. <https://doi.org/10.7249/MG741>.

KARABULUT, Bilal, *Güvenlik: Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek*, Barış Kitap, Ankara 2015.

LEBOVIC, James H., *Detering International Terrorism and Rogue States: US National Security Policy after 9/11*, Routledge, New York 2007.

MAZARR, Michael J., *Understanding Deterrence*, RAND Corporation, California 2018.

MEHMETCİK, Hakan, “21. Yüzyıl için Caydırıcılık: Teori ve Pratikte Neler Değişti?” *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C.11, S.22. İstanbul 2015, ss.31-60.

Merriam-Webster, “Deterrence.” <https://www.merriam-webster.com/dictionary/deterrence> (Erişim Tarihi: 9 Ocak, 2025).

MILLER, Gregory D, "Terrorist Decision Making and the Deterrence Problem." *Studies in Conflict & Terrorism*, C.36, S.2, New York 2013, ss.132–51. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2013.747074>.

MORGAN, Patrick, *Deterrence Now*. Cambridge University Press, Cambridge 2003.

NEHORAYOFF, Andrea A., Benjamin Ash, ve Daniel S. Smith, "Aum Shinrikyo's Nuclear and Chemical Weapons Development Efforts." *Journal of Strategic Security*, C.9, S.1, Florida 2016, ss.35–48. <https://doi.org/10.5038/1944-0472.9.1.1456>.

OGUNROTIFA, Ayodeji Bayo, "Research on terrorism: An overview of theoretical perspectives." *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, C.2, Haryana 2012, ss.11-27.

Oppenheimer, A. R. IRA, the Bombs and the Bullets: A History of Deadly Ingenuity, Dublin, Irish Academic Press, 2008.

RAPAPORT, David C., "Fear and Trembling: Terrorism in Three Religious Traditions." *American Political Science Review*, C.78, S.3, Cambridge 1983, ss.658-677. <https://doi.org/10.2307/1961833>.

Rasmussen Maria J., ve Mohammed M. Hafez, ed, "Terrorist Innovations in Weapons of Mass Effect: Preconditions, Causes, and Predictive Indicators", Defense Threat Reduction Agency, Vancouver 2010.

ROSKIN, Michael G., ve Nicholas O. Berry, *IR: The New World of International Relations*. 10th ed., Pearson Education, New Jersey 2015.

SCHMID, Alex P, "Terrorism - The Definitional Problem." *Case Western Reserve Journal of International Law*, C.36, S.2, Ohio 2004, ss.375-419.

SILKE, Andrew ve Anastasia Filippidou, "What Drives Terrorist Innovation? Lessons from Black September and Munich 1972." *Security Journal*, C.33, S.2, Londra 2020, ss.210–227. <https://doi.org/10.1057/s41284-019-00170-6>.

SPENCER, Alexander, "Questioning The Concept of 'New Terrorism'", *Journal of Peace Conflict & Development*, S.8, Bradford 2006, ss.1-33. <https://doi.org/10.2139/ssrn.922768>.

SPIEGELEIRE, Stephan De, *Reimagining Deterrence: Towards Strategic (Dis)Suasion Design*, Hague Centre for Strategic Studies, Hague 2019.

SYMEONİDOU-Kastanidou, Elisabeth. "Defining Terrorism", *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, C.12, S.1, Leiden 2004, ss.14-35. <https://doi.org/10.1163/157181704322756398>.

TRAGER, ROBERT F, ve Dessislava P. Zagorcheva, "Deterring Terrorism: It Can Be Done" *International Security*, C.30, S.3, Massachusetts 2006, ss.87–123. doi: <https://doi.org/10.1162/isec.2005.30.3.87>

Türk Dil Kurumu, "Caydırıcılık." <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2025).

ÜNAL, Mustafa Coşar ve Petra Cafnik Uludağ, "Eradicating Terrorism in Asymmetric Conflict: The Role and Essence of Military Deterrence." *Terrorism and Political Violence*, C.34, S.4, New York 2020, ss.772–816. doi:10.1080/09546553.2020.1742113.

Wiktionary, "Reconstruction: Proto-Indo-European/Tres-." https://en.wiktionary.org/wiki/Reconstruction:Proto-Indo-European/tres-#cite_note-1 (Erişim Tarihi: January 11, 2025).

 KAMU YÖNETİMİ ENSTİTÜSÜ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ	
Makale Bilgileri:	
Değerlendirme:	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan:	* Bu makale, Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadele Sempozyumu’nda sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan “Terörizmle Mücadelede Mantık-Caydırıcılık İkilemi” adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir. * Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynağında belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması:	Yapıldı / Turnitin / intihal.net vb.
Etik Bildirim:	bilgi@tukav.org.tr
Etik Kurul Kararı:	Etik Kurul Kararından muaftır.
Katılımcı Rızası:	Katılımcı yoktur.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları & Lisans:	Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır. Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Article Information:	
Peer-Review:	Double anonymized - Two External
Ethical Statement:	* This article is the revised and developed version of the unpublished conference presentation entitled “Terörizmle Mücadelede Mantık-Caydırıcılık İkilemi”, orally delivered at the Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadele Symposium.... * This article is extracted from my master thesis/ doctorate dissertation entitled “...”, supervised by ... (Master’s Thesis/ Ph.D. Dissertation, ... University, City/ State, Year). * It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks:	Yes / Turnitin / intihal.net etc.
Complaints:	bilgi@tukav.org.tr
Ethics Committee Approval:	It is exempt from the Ethics Committee Approval
Informed Consent:	No participants.
Financial Support:	The study received no financial support from any institution or project.
Conflict of Interest:	No conflict of interest.
Copyrights & Licence:	The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study. Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.